

تاریخ مختصر زبان‌شناسی ساختگرا

پیترو متیوس

ترجمه
راحله گندمکار

فهرست

۹	پیش‌گفتار مترجم	۹
۱۳	پیش‌گفتار	۱۳
۱۵	۱. مقدمه	۱۵
۲۳	۲. زبان‌ها	۲۳
۳۴	۲-۱. زبان‌شناسی، دانش مطالعه‌ی نظام‌های زبانی	۳۴
۵۲	۲-۲. زبان‌ها، مجموعه‌هایی از پاره‌گفتارها	۵۲
۶۳	۲-۳. خودسامانی و استقلال زبان‌شناسی	۶۳
۷۳	۳. نظام‌های آوایی	۷۳
۷۵	۳-۱. سابقه‌ی تاریخی واج	۷۵
۹۲	۳-۲. واج‌شناسی	۹۲
۱۰۷	۳-۳. «ساختگرایی»	۱۰۷
۱۱۵	۴. در زمانی	۱۱۵
۱۲۱	۴-۱. واج‌شناسی در زمانی	۱۲۱
۱۳۳	۴-۲. نظام و هنجار	۱۳۳
۱۴۸	۴-۳. جهانی‌ها	۱۴۸
۱۵۹	۵. سازه‌بندی نظام زبان	۱۵۹
۱۶۰	۵-۱. لفظ و محتوا	۱۶۰
۱۷۲	۵-۲. واج‌شناسی و دستور	۱۷۲

۱۸۵.....	۳-۵. ژرف ساخت و روساخت.....
۲۰۱.....	۶. زبان درونی شده.....
۲۰۳.....	۱-۶. دستورهای زایشی.....
۲۱۴.....	۲-۶. دانستن یک زبان.....
۲۳۴.....	۳-۶. دستور جهانی و در زمانی.....
۲۴۳.....	۷. معنی شناسی ساختگرا.....
۲۴۵.....	۱-۷. معانی در حکم نامتغیرها.....
۲۵۸.....	۲-۷. حوزه های معنایی.....
۲۷۳.....	۳-۷. تعابیر معنایی.....
۲۹۱.....	۸. ساختگرایی در سال ۲۰۰۰.....
۳۱۳.....	نمایه.....

پیش گفتار مترجم

از آن جا که نوشته‌ی حاضر در خلاصه‌ترین شکل ممکن، تاریخچه‌ی کاملی از نحوه‌ی پیدایش و سیر تکوین نگرش ساختگرا در زبان‌شناسی را معرفی می‌کند و با نگاهی بی‌طرفانه نسبت به این مکتب، چشم‌اندازی تمام‌نما برای خوانندگان خود به دست می‌داد، برگردان این اثر را انجام دادم.

از زمانی که مردم‌شناس فرانسوی، لوی استروس، در مقاله‌ی کلاسیک خود^۱، اصطلاح ساختگرایی را وضع کرد، حدود شصت سال می‌گذرد، ولی بسیاری از دانشجویان زبان‌شناسی هنوز نمی‌دانند، منظور از این اصطلاح، دقیقاً چیست و چه رویکردی را در زبان‌شناسی، ساختگرا می‌نامند؛ یا اساساً منظور از ساخت چیست. بسیاری از دانشجویان زبان‌شناسی چنین تصور می‌کنند که هم‌زمان با پیدایش دستور زایشی در آغاز نیمه‌ی دوم قرن بیستم، نگرش ساختگرا در زبان‌شناسی مردود شناخته شده و نظریات این دسته از زبان‌شناسان به کلی به کنار نهاده شده است.

متیوس در این کتاب، توجه خود را صرفاً به زبان‌شناسی ساختگرا معطوف

1. C. Lévi-Strauss (1945). «L'analyse structural en linguistique et en anthropologie». *Word*. 1. pp. 1- 21.

کرده است. پیدایش این نگرش در زبان‌شناسی به آرا و نظریات فردینان دو سوسور باز می‌گردد، هرچند که خود او هرگز از اصطلاح ساختگرایی استفاده نکرد. تمامی آنچه سوسور در مورد شیوهی مطالعه‌ی ساخت زبان مطرح کرده، در کتابی تحت عنوان *دوره‌ی زبان‌شناسی عمومی* به همت همکاران و شاگردان وی گردآوری شده است و از آن‌جا که از زمان انتشار آرای او تاکنون، تمامی نگرش‌ها و مکاتب مختلف زبان‌شناسی به نوعی بر مبنای این نظریات بنیادین پدید آمده‌اند، نمی‌توان آن‌ها را نادیده گرفت.

آن‌چه در این میان مهم می‌نماید، تفکیک و تمایز سه نوع ساختگرایی از یک‌دیگر است. متیوس از میان این سه نوع دیدگاه ساختگرا، زبان‌شناسی ساختگرا را برای عنوان نوشته‌اش انتخاب کرده است و بر این اساس، توجه‌اش را تنها به آرا و تقریرات سوسور معطوف داشته: یعنی همان ساختگرایی مدنظر سوسور که به مطالعه‌ی نظام زبان اختصاص دارد و در واقع همان دیدگاه اصلی و اولیه‌ی ساختگرایی است. نوع دیگر ساختگرایی، بینشی است که ژان پیاژه در کتاب *مشهورش ساختگرایی^۱* معرفی می‌کند. به اعتقاد او ساختگرایی صرفاً به زبان‌شناسی محدود نمی‌شود و طرح آن‌چه سوسور درباره‌ی نظام زبان و روش مطالعه‌ی آن مطرح می‌کند، در مطالعه‌ی نظام‌های دیگر نیز امکان‌پذیر است و کارآیی آن را می‌توان در مطالعه‌ی ریاضیات، فیزیک، شیمی، زیست‌شناسی، مردم‌شناسی و روان‌شناسی و غیره مشاهده کرد. به این ترتیب، پیازه ساختگرایی را نوعی جهان‌بینی عام در مطالعه‌ی انواع نظام‌های پیرامون انسان در نظر می‌گیرد که به زبان‌شناسی و مطالعه‌ی نظام زبان محدود نیست. نوع سوم ساختگرایی که بهتر است «ساختگرایی فرانسوی» نامیده شود، در نظریات رولان بارت معرفی می‌شود و در اصل با نشانه‌شناسی مترادف است. بارت می‌کوشد، با الگوگیری از آرای زبان‌شناسان ساختگرا،

1. J. Piaget (1968). *Le structuralisme*. Paris: Presses Universitaires de France.

به مطالعه‌ی نظام‌های نشانه‌ای دیگری مانند مُد و پوشاک بپردازد.^۱ اکنون این پرسش مطرح می‌شود که چرا اکثر دانشجویان زبان‌شناسی، تصور می‌کنند که ظهور دستور زایشی در آمریکا منجر به از بین رفتن نگرش ساختگرایی شده است. سابقه‌ی این سوءتعبیر به سال‌های میانی دهه‌ی ۱۹۶۰ باز می‌گردد. آن زمان که نوام چامسکی به نگرش ویژه‌ای از ساختگرایی در آمریکا خرده گرفته بود و متأسفانه همین دیدگاه خاص را «ساختگرایی» می‌نامید.

متیوس مخاطبان این نوشته را آشنایان با مباحث زبان‌شناسی در نظر گرفته است. به عبارت دیگر، درک مطالب مطرح‌شده از سوی وی زمانی به راحتی امکان‌پذیر است که خواننده از پیش با تمامی مباحث مطرح در زبان‌شناسی آشنا باشد و از طریق خواندن این نوشته صرفاً به دنبال درک زنجیره‌ی زمانی پیوند این مباحث به یک‌دیگر باشد.

در پایان، لازم می‌دانم به این مهم اشاره کنم که آن‌چه بیش از هر چیز، باعث شد تا برگردان این اثر را با جسارت آغاز کنم، وجود دلگرم‌کننده‌ی فرزانه‌ای بود که رنج تحمل این شاگرد کم‌سواد را به جان پذیرفت. در تمامی مدت برگردان این نوشته، از راهنمایی‌ها و توصیه‌های ارزنده‌ی جناب آقای دکتر کورش صفوی بهره بردم؛ صمیمانه از این بزرگوار سپاسگزارم.

راحله گندمکار

۱۳۸۹

1. R. Barthes (1967). *Système de la mode*. Paris: Seuil.

پیش‌گفتار

آخرین فصل این کتاب روزی به پایان رسید که بایی رویینز از میان ما رفت؛ کسی که تاریخ مختصر زبان‌شناسی‌اش بیش از سی سال مورد تحسین همگان بود. به همین دلیل، با قلبی شکسته و با احساسی که نسبت به آن بزرگ داشتم، به یاد او، نامی برای این کتاب برگزیدم که خاطره‌ی او را برایم زنده نگاه دارد.

در آغاز به واقع نمی‌دانستم این تاریخ را چگونه باید بنویسم و حتی مطمئن نبودم، باید به چه نکاتی بپردازم و در نتیجه، حجم این نوشته چه قدر باید باشد. در این مورد، خود را بیش از همه، مدیون توصیه‌های جرمی ماینوت^۱ و هیئت ویراستاران درس‌نامه‌های زبان‌شناسی دانشگاه کمبریج می‌دانم. از آن پس، تبادل نظر با کاسیا ژزولت^۲ توانست تکلیفم را با افکارم روشن کند. از اندرو وینارد^۳ نیز باید سپاسگزار باشم که با صبر و حوصله‌ی فراوان، در انتظار نگارش این کتاب و انجام آن نشست و این زمان طولانی را تحمل کرد.

1. Jeremy Mynott
2. Kasia Jaszcolt
3. Andrew Winnard